
1989ರ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಪದೇದವರು

ಅರು ವಷಣಗಳ ಕಾಲ ಕನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಹೆಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡರು ಜಾನಪದ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆ ಅಳತೆಗೆ ಬಗ್ಗುದ್ದು. ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ ಇವರು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಜಾನಪದ ಆಸಿಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ಜಾನಪದಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಮಾಲ್ಯ ಕೊಡುಗೆಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಾಗಿ, ಕಥೆಗಾರರಾಗಿ, ಕವಿಯಾಗಿ, ಜಾನಪದ ಸಂಗ್ರಹಕಾರಿ, ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಇವರ ಕೆಲಸ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಗಿದೆ. ಹಲವು ವಷಣಗಳ ಜಾನಪದ ಜಗತ್ತಿನ್ನು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಹರಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ನಾಗೇಗೌಡರು ನಡೆದಾಡುವ ‘ಜಾನಪದ ವಿಶ್ವಕೋಶ’ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಪದವೇವೆನಮ್ಮೆ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ಜಾನಪದ ಕೃತಿಗಳು. ಕನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಣ್ಣೋಟ ಒದಗಿಸುವ ಕನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಟ್ರಾಸ್ ತನ್ನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಿಂದಾಗಿ ಅತ್ಯಮಾಲ್ಯ ಕೈಪಿಡಿಯಾಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಇವರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ಹಾಡುಹಸೆಗಳು ಲೇಕ್ಕೆವಿಲ್ಲದ್ದಂತೆ.

‘ಜಾನಪದ ಲೋಕ’ ಇವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕನಸು. ಡಿಸ್ಕಿಲ್ಯಾಂಡ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಲೋಕವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಮನಗರದ ಬಳಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುವ ಜಾನಪದ ಲೋಕ ಇದೀಗ ರೆಕ್ಕೆ ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿದೆ. ಜಾನಪದ ಕಲೆ, ತಿಂಡಿ, ಉಟ, ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸುವ ಇವರ ಕನಸು ನನಸಾಗುತ್ತದೆ.

ಕನಾಟಕ ಜಾನಪದದ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಅವತರಣೆಕೆ, ಇವರ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯ. ಜಾನಪದದ ಏಕೈಕ ದ್ವೀಪಾನುಸಿಕ ‘ಜಾನಪದ ಜಗತ್ತು’ ಸಂಪಾದಕರೂ ಸಹ - ಇಷ್ಟಲ್ಲಾ ಅಳತೆಗೆ ಮೀರಿದ ಜಾನಪದ ಕಾರ್ಯದ ನಡುವೆ ಇವರ ‘ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ’ ಸಂಪುಟಗಳ ದೂರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಹಿಯಾಗಿ ಪ್ರಸಾರವಾದ ‘ದೊಡ್ಡಮನೆ’ ಅಲ್ಲದೆ ‘ನನ್ನಾರು’ ‘ಕೆನಿಲ್‌ವತ್ತ್’ ‘ನಾನಾಗುವೆ’ ‘ಗೀಜಗಿನ ಹಕ್ಕು’ ‘ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಬಟ್ಟಲಿಗೆ’, ಸಂಗ್ರಹ ಯೋಗ್ಯಕೃತಿಗಳು.

ಹಲವಾರು ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಪಡೆದಿರುವ ಎಚ್.ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡರಿಗೆ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕಾಡೆಮಿ ಜಾನಪದ ತಜ್ಞರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡಿ ಗೊರವಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಜಾನಪದ ಸಂಗ್ರಹ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಕ್ಕೇತ್ತದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿ ಹೊಸೂರು ಅವರದು ವಿಶ್ಲಷಣೆ ಹೇಸರು. ಹಲವು ಕಲೆಗಳ ಪರಿಚಯವಿರುವ ಇವರು ಜಾನಪದ ಲೇಖಕರಾಗಿ, ಪ್ರಕಾಶಕರಾಗಿ, ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ರಾಯಭಾಗದ ಕಲಾ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಂಶುಪಾಲರಾಗಿರುವ ಜ್ಯೋತಿ ಹೊಸೂರು ಅವರ ‘ಬೇರಸಿ ಇಟ್ಟೀನ ಬೆಲ್ಲ ನೆನಗಡಲಿ’, ‘ಹೇಸರು ಹೇಳ್ತೀನಿ ಬಡಪ ಕಟ್ಟಿ’, ‘ಜಾತಿಗಾರರ’ಜಾತಕ’, ‘ಕನಕದಾಸ ಜೀವನ ವಿಚಾರ’, ‘ಜಾನಪದ ಉಪಾಸನೆ’ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಗಳು. ಇತರರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ “ಬೆಳವಲ” ‘ಕವಿಭಾಷಣ’ ‘ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರಕಾಶ’ ಪ್ರಸ್ತುತಗಳನ್ನೇ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೈಳನ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಸಮೈಳನಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರಬಂಧ ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಲಗತಿ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆ ಆರಂಭಿಸಿ ಹಲವಾರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು ಪ್ರಸ್ತುತ ‘ಡೊಳ್ಳಿನ ಹಾಡು-ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ’ ವಿಷಯ ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಗಪ್ರಾಣ ಚಾಪಾಗೌಡ

‘ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಈ ಮುಖ್ಯನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜೊತೆಯಾಗಿ ಉಳಿದಿರುವುದು ಬಡತನ ಮಾತ್ರ’ ಎನ್ನುವ ನಾಗಪ್ರಾಣ ಚಾಪಾಗೌಡ ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗವಾದ ಹಾಲಕ್ಕಿಂತು ಲಿಗರು. ಹಾಲಕ್ಕಿಂತು ಪ್ರಮುಖ ವಾದ್ಯವಾದ ಗುಮಟೆಪಾಂಗನ್ನು ಮಿಡಿದರೆ ಸಾಕು ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಹಾಡಿನ ಹೋಳಿಯನ್ನೇ ಹರಿಸಬಲ್ಲರು. ಬೇಸಾಯ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನು 50 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕಲೆಗಾಗಿ ಮೀಸಲಿಟ್ಟು ನಾಗಪ್ರಾಣ ಸುಗ್ರೀ ಕುಣಿತ, ಕೋಲಾಟ ಹಾಗೂ ಗಮಟೆಪಾಂಗು ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ದಹಸ್ತರು. ನಾಗಪ್ರಾಣ ಅವರ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಗುಮಟೆ ಪದಗಳಿವೆ. 13ನೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಗಮಟೆಪಾಂಗು ಹಾಗೂ ಸುಗ್ರೀ ಕುಣಿತ ಮೇಳಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಆರಂಭಿಸಿದ ನಾಗಪ್ರಾಣ 70ನೆಯ ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಕುಣಿತದೊಡನೆಯೇ ಬೇಳೆದು ಬಂದವರು. ಸಾವಿರಾರು ತರುಣ ಹಾಡುಗಾರರಿಗೆ ಹಾಡು ಕಲಿಸಿದ ನಾಗಪ್ರಾಣ ಚಾಪಾಗೌಡರ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಈ ವಿಶೇಷ ಮನ್ನಣೆ. ಬದುಕಿನುದ್ದುಕ್ಕೂ ಬಡತನವಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಕಲೆಗೆ ಯಾವ ಬಡತನವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿವರು ನಾಗಪ್ರಾಣ ಚಾಪಾಗೌಡ. ತನ್ನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹೋಟ್ಟಿಗಿಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳು ಕಳೆದರು. ಒಂದು ದಿನ ಕೂಡ ತನ್ನ ಬಡತನವನನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಬಡತನವನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಕಲೆಯೆಂದರೆ ಕೋಲಾಟ ಹಾಗೂ ಗಮಟೆಪಾಂಗು.

“ತಾತ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ತಂಬೂರಿಯೋಂದೇ ನನ್ನ ಆಸ್ತಿ” ಎನ್ನುವ ತಂಬೂರಿ ಬಸಪ್ಪ ಬಿಕ್ಕಾಟನೆ ಮಾಡಿ ಬದುಕು ದೂಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಕ್ಕಾಟನೆ ಇವರಿಗೆ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಬಂದ ಕೊಡುಗೆ. ಬಿಕ್ಕೆ ಬೇಡುತ್ತಾ ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಅಜ್ಞ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಡುಗಳು ಈತನ ಎದೆಯಾಳಕ್ಕಳಿಯಿತು. ನೇನಪು ಪ್ರಣಗಳಲ್ಲಿ ದಾಖಿಲಾಯಿತು. ತಂಬೂರಿ ಮೀಟಿದರೆ ಸಾಕು ಈಗ ಬಸಪ್ಪನವರು ಬಡತನದ ಕಟು ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ಮರೆತು ಹಾಡಿನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಣದಲ್ಲಿ ಬಡವನಾದರೂ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯಣ್ಣನಾದ ಈತ 25ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡಬಲ್ಲ ಧೀಮಂತ ಕಲಾವಿದ. ಮಾಗಡಿ ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಬಂಜೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮೆ, ಕಾಡು ಸಿದ್ದಮ್ಮನ ಕಥೆ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಕಥೆ, ಸಿಪಾಯಿ ಕಥೆ, ಶೆಟ್ಟಣ್ಣ ಗೌಡನ ಕಥೆ ಇವರ ಆಸ್ತಿ. ಕಣ್ಣ ಕಾಣದ ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಾ ಗಂಜಿ ಕುಡಿದು ಕಲೆಯನ್ನು ಕೈಬಿಡದೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದಿನ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳಿಂದ ಎಷ್ಟೂ ಮಂದಿ ಜೀವನಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹವರಲ್ಲಿ ಬಸಪ್ಪ ಕೂಡ ಒಬ್ಬರು. ಶ್ರೀಯುತರ ವೃತ್ತಿ ಬಿಕ್ಕಾಟನೆ. ಈ ಬಿಕ್ಕಾಟನೆ ಶ್ರೀಯುತರಿಗೆ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದೆಂದು ಅವರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದ ನೋವಿನ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ವೀಣೆಯ ಧ್ವನಿಯೋಂದಿಗೆ ಬೇರೆಸುತ್ತಾ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಪರೂಪದ ಕಲಾವಿದ.

ಬೋಮ್ಮುಳ ಎಲಿಸವ್ವ

ಗುಣಸಾಗರಿ ಬೋಮ್ಮುಳ ಎಲಿಸವ್ವ ಎಂದೇ ಹೇಸರಾದ ಎಲಿಸವ್ವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಹೊಸತನ ತುಂಬಿದವರು. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕಳೆ ಕೀಳುವಾಗ ನಾಟಿ ಹಾಕುವಾಗ ಕೀಳಿದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಈಕೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಣಬದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡರು. ಹಾಡುಗಳ ಕಂತೆ ತೀರಿದಾಗ ಎಲಿಸವ್ವ ತನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಪದಗಳಿಗೆ ಹಾಡಿನ ರೂಪ ಕೊಟ್ಟಿರು.

ಕಾಳಿಂಗರಾಯನ ಪದ, ಮಂದಗದ ಕೆಂಚವ್ವನ ಪದ, ಗುಣಸಾಗರಿ ಪದ ದಂಡಿನ ದುರುಗಮ್ಮನ ಪದ, ಕೊರವಂಜಿ ಪದ ಹೀಗೆ ಹಲವಮ್ಮು ಹಾಡುಗಳು ಇವರ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಬೀಸುವ, ಕುಟ್ಟುವ ಹಾಗೂ ದೇವರ ಪದಗಳನ್ನು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಡುವ ನಿಪುಣತೆ ಈಕೆಗಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು, ಧಾರವಾಡ, ಗುಲ್ಬರ್ಗ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನೀಡಿರುವ ಈಕೆ ಕನಾಟಕ ಚಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಆಕಾಡೆಮಿಯ ಮಾಜಿ ಸದಸ್ಯ.

ಮುದುವೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಬಾನದ ಹಾಡು ಹೇಳುವಾಗ ಮುದುವಣಿಗರ ಮೇಲೆರಚಿದ ಅಕ್ಷಕಾಳು ಈಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕಣ್ಣಿನ ಶಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಗುಣಸಾಗರಿ ಎಲಿಸವ್ವರವರಿಗೆ ಹಾಡು ಎಂದೂ ಕೈಬಿಡದ ಸಂಗಾತಿ. ಸ್ತ್ರಿ ಶುಭ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಿದರೆನೇ ಆ ಸಮಾರಂಭಕ್ಕೆ ಮಂಗಳ. ಆ ಸಮಾರಂಭವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದವರೆಗೂ ಶೈಯಸ್ಸು - ಎಂದು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ನಂಬಿಕೆ. ಇಂತಹ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರು ಬೋಮ್ಮುಳ ಎಲಿಸವ್ವ. ಬಡವರಿಗೆ ಕೈ ಆಡಿದರೆ ತಾನೆ ಹೊಟ್ಟಿ ತುಂಬುವುದು. ಪ್ರತಿದಿನ ಕೂಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಶ್ರಮವನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ. ತಮಗೆ ಎಷ್ಟು ದುಃಖಿದ್ದರೂ ಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಕಾಮಧೇನು ಬೋಮ್ಮುಳ ಎಲಿಸವ್ವ.

ಜಲವಳಿ ವೆಂಕಟೇಶ

“ರಾತ್ರಿ ನಿದ್ರೆಗಟ್ಟಿರೆ ಅಯಸ್ಸು ಕ್ಷೇಣಿಸುತ್ತದೆ” ಎಂಬ ಸಂಬಿಕೆಯಿಂದ್ದಾಗಿ ಮನಸ್ಯವರ ಶಾಖ್ಯಾಸಿ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ಸದೆಯುವ ಯಕ್ಷಗಾನಕ್ಕೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಜಲವಳಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಂದು ಹೆಸರಾಂತ ಬಣ್ಣದ ವೇಷಧಾರಿ. ಇವರ ಉಗ್ರಸೇನ ಹಾಗೂ ಶನೀಶ್ವರ ಪಾತ್ರ ಇಂದಿಗೂ ತೋರುವಾಸಿ. ಯಕ್ಷಗಾನದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣದ ವೇಷಧಾರಿಯೆಂದರೆ ಅದು ಕಲಾವಿದನ ಪರಮಸಿದ್ಧಿ ಎಂದೇ ಅಥವೆ. ಬಣ್ಣದ ವೇಷವಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಪಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿರೂ ಸ್ಯೇ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ. ಮೂರುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಾ ಅಪ್ರತಿಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯವ್ಯಳಿ ಜಲವಳಿ ಕರಾವಳಿಯ ಮಹಾನ್ ನಟರಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣರು. ನಿಜವಾದ ಕಲಾವಿದನನ್ನು ಹಗ್ಗುದಿಂದ ಕಟ್ಟಿದರೂ, ಅವನು ಕಲೆಯಿಂದ ದೂರ ಶಣಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಇಲ್ಲದವನಿಗೆ ಬಲವಂತಪಡಿಸಿದರು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲಿನನಾಗಲಾರ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಜಲವಳಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅವರು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲು ಕಲೆಗಾಗಿ ಅನ್ನನ್ನು ಅಪ್ರಾಸಿಸಿಕೊಂಡವರು, ಕಲೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸದವನು ಕಲಾವಿದನಾಗಲಾರ ಎಂಬ ಸಾಫರಿಜನಿಕ ಮಾತನ್ನು ತಮ್ಮ ಬದುಕಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವರು. ಯಕ್ಷಗಾನಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವಂತದ ಕಂಠಸಿರಿ ಮೃಕಟ್ಟು ಹೊಂದಿರುವ ಇವರು ಯಕ್ಷಗಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಪಾತ್ರಕೊಟ್ಟರು ಜೀವ ತುಂಬುವ ಅಪರೂಪದ ಕಲಾವಿದ.

ವಿ. ಎಚ್. ಜೀವನಗೌಡರ

ಗೊಂಬಿಗೌಡ, ಎಂದೇ ಹೆಸರಾದ ವೀರನಗೌಡ ಹನುಮನಗೌಡ ಜೀವನ ಗೌಡರ ಯಕ್ಷಗಾನ ಸೂತ್ರದ ಗೊಂಬೆಗಳ ಆಟದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಇಂತೋಸಾಲಾವಿಯಾದ ಪದು ಉರುಗಳಲ್ಲಿ ಗೊಂಬೆ ಯಾಟ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಪಹಬಾಂಗಿರಿ ಪಡೆದ ಅತ ಪ್ರಧಮ ವಿಶ್ವಾ ಕನ್ನಡ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಜೋಡಿ ಸೂತ್ರದ ಗೊಂಬೆಯಾಟ ಆಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಕಾಶವಾಣಿ, ದೂರದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯಲ್ಲದೇ ಹಲವು ಉತ್ತರವಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ಕೆರು ಸೀಡಿರುವ ಇವರಿಗೆ ತಂದೆ ಹನುಮನಗೌಡರೇ ಗುರು. ದೊಡ್ಡಾಟ, ಸಣ್ಣಾಟ, ಹರಿಕಥೆ, ಪುರಾಣ, ಸಾಂಪರ್ಕಗಳಲ್ಲಾ ಇವರಿಗೆ ಅನುಭವವಿದೆ. ಜೀವನಗೌಡರ ಗೊಂಬೆಯಾಟದ ತಂಡ ಕನಾಟಕದ ತೋರಾಂತ ತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು.

ಯಕ್ಷಗಾನವು ಜಾಪನದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ ಅಂತಹ ಶರೀಯನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದಂತಹವರಲ್ಲಿ ವಿ. ಎಚ್. ಜೀವನಗೌಡರು ಒಬ್ಬರು ಇವರ ಸಾಯ್ಯಾದಿನಲ್ಲಿಲ್ಲದೆ, ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯು ಕನಾಟಕ ಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಗೆ ಶರೀರಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟವರು, ಶ್ರೀಯುತರು ಯಕ್ಷಗಾನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ನಿಪ್ರಣರೋ, ಸೂತ್ರಗೊಂಬೆ ಆಟದಲ್ಲಿ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಕುಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ನಿಪ್ರಣರು.

ಕರ್ಗಿ

ಪಾಡ್ದನಗಳ ರಾಣಿ ಎಂದು ಬಣ್ಣಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕರ್ಗಿ ಹರಿಜನ ಅನೇಕ ಭೂತಾರಾಧನೆಯ ಮೂಲಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಾಡಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ, ಕಥೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರಗಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲಾಗೆ.

ದಿನದ ಆಯಾಸದ ಮುಡಿತ ಮರೀಯಲು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಪಾಡ್ದನಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕರ್ಗಿ ಇಂದು ಅಪರೂಪದ ಪಾಡ್ದನ ಮತ್ತು ಕಥೆಗಳ ಉಗ್ರಾಣ, ವಿದೇಶಿ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಪಾಡ್ದನದ ಕೈಪಿಡಿ. ತುಳುನಾಡಿನ ಸಿರಿ, ಮಂಜೋಟ್ಟಿ ಗೋಣ, ಅಬ್ಜಿಗ-ದಾರಗ, ನಾಗಸಿರಿ, ಚೆಲ್ಲಿ-ಪಿಲ್ಲಿ, ಹೊನ್ನಡ-ಹೊನ್ನಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ಪಾಡ್ದನ ಇವರೊಟ್ಟಿಗಿವೆ. ಮೂಲ್ಯಾತ್ಮಕ ನಡದ ಅಶಿಲ ಭಾರತ ತುಳು ಸಮ್ಮೇಳನ ಇವರನ್ನು ಸನ್ಯಾಸಿಸಿದೆ. ಭಾರತಾದ್ಯಂತಹ ಈ ದಿನ ಅನೇಕ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕುವತ್ತು ಸಂಶೋಧಕರು ಮುಖಿಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹವರಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವ ಹರಿಜರ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕುವಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಕರ್ಗಿಯವರು ಹೇಳುವ ಭೂತಾರಾಧನೆಯ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗು ಪಾಡ್ದನಗಳ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು, ವಿಷಯ ದೋರೆಯಬಹುದು. ಭೂತಾರಾಧನೆ ಹಾಗು ಪಾಡ್ದನಗಳ ಆಚರಣೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹರಿಜನರ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ತುಂಬಾ ಭಕ್ತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ಆಚರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಆ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವರಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಗೌರವವು ಇರುತ್ತದೆ.

ಗುಂಡಪ್ಪ ಘಾಳಪ್ಪ ಬೇಮಳಿಗಿ

ಬೀದರ್‌ನ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಬಾಲ ಹಾಡುಗಳು ಎಷ್ಟು, ಪ್ರಸಿದ್ಧವೋ ಕರ್ಬಾಲ ಪದಗಳಿಗೆ ದನಿ ನೀಡುವ ಗುಂಡಪ್ಪ ಘಾಳಪ್ಪ ಬೇಮಳಿಗಿ ಕೂಡಾ ಅಷ್ಟು ಹೇಸರುವಾಸಿ. ಸುಮಾರು 50 ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಕರ್ಬಾಲ ಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವ ಗುಂಡಪ್ಪನವರಿಗೆ ಈಗ 66 ವರ್ಷ. ಕಡುಬಡತನದಿಂದ ನಾಲ್ಕುನೇ ತರಗತಿಗೇ ಓದಿಗೆ ವಿದಾಯ ಹೇಳಿದ ಇವರನ್ನು ಕರ್ಬಾಲ ಪದಗಳು ಕೈಬಿಂಬಿ ಕರೆದವು. ದಿನಸಿ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಲೇಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಲೇ ಇವರು ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ದನಿಗೂಡಿಸಿದರು. ಭಜನೆ, ತತ್ತ್ವ ಪದಗಳು, ಅಲಾಯಿಕುಣಿತ, ಖಿಂಬಿಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲ ಗುಂಡಪ್ಪ ಹಲವರಿಗೆ ಕರ್ಬಾಲ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದುವರೆವಿಗೂ ನೆನೆಗುಡಿಗೆ ಬಿದ್ದದ್ದಂತಹ ಮುಸ್ಲಿಂ ಜನಾಂಗದ ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಹತ್ವ ದೋರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಜಾನಪದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ದುಡಿದಂತಹ ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಬಾಂಧವರು ಇದ್ದಾರೆ, ಮುಸ್ಲಿಂ ಜಾನಪದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ದುಡಿದಂತಹ ಹಿಂದೂ ಮಹನೀಯರು ಇದ್ದಾರೆ, ಅಂತಹವರಲ್ಲಿ ಗುಂಡಪ್ಪ ಘಾಳಪ್ಪ ಬೇಮಳಿಗಿಯು ಒಬ್ಬರು. ಶ್ರೀಯುತರ ಕರ್ಬಾಲ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆಂದರೆ ಬೀದರ್ ಜನರಿಗೆ ಉಟ-ನಿದೆ ಏನೂ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಕಾಶೆಪ್ಪ ಮರೆಪ್ಪ ಹಾಲು

ಡಪ್ಪಿನಾಟದ ಕಾಶೆಪ್ಪ ಎಂದೇ ಹೇಸರಾಗಿರುವ ಕಾಶೆಪ್ಪ ಮರೆಪ್ಪ ಹಾಲು ಅವರಿಗೆ ಮನೆತನದಿಂದ ಬಂದ ಕೊಡುಗೆ. ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಯಲಾಗದ ಈತನ ಕೊರಗನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದ್ದು ಕುಣಿತ. ಹಾಡು ಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ದನಕರು ಮೇಯಿಸುವಾಗ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡ ಕೂಗುಗಳೇ ಇವರ ಇನಿದನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳಾಗಿ ಬದಲಾದವು. ಈಗ ಉರಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಟ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿದರೆ ಅದು ಕಾಶೆಪ್ಪನದೇ ಸ್ಯೇ ಎನ್ನವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇವರ ಹಾಡು ಕುಣಿತಗಳು ಹೇಸರುವಾಸಿ. ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನ ಜಾತೆಗಳಲ್ಲಿ ಡಪ್ಪಿನಾಟ, ವೊಹರಂನಲ್ಲಿ ರಿವಾಯತ್ ಹಾಡುಗಳು ಜೊತೆಗೆ ಕುಣಿತ 65 ವರ್ಷದ ಇಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇವರ ಎಡಬಿಡದ ಸಂಗಾತಿ. ಕೂಲಿ ಮಾಡಿ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಶೆಪ್ಪ ಡಪ್ಪಿನಾಟಕ್ಕೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾಣಕೆ. ಕಲೆ ಎನ್ನವುದು ಕೆಲವರಿಗೆ ರಕ್ತಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಸ್ವಂತ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಶ್ರೀ ಕಾಶೆಪ್ಪ ಮರೆಪ್ಪ ಹಾಲು ಎಂಬುವರಿಗೆ ರಕ್ತಗತವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಕಲೆಯೆಂದರೆ ಡಪ್ಪಿನಾಟ. ಶ್ರೀಯುತರಿಗೆ ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಯವ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದರು, ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಯಲಾಗದೆ, ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಡಪ್ಪಿನಾಟದ ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಮಾದರ

“ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಮಾದರ ಹಾಡು ಹಾಡಿದರೆ ಗುಡುಗು ಗುಡುಗಿದಂತೆ” ಎಂದು ಕೇಳುಗರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿ ಪಡೆದಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಚೌಡಿಕೆ ಬಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ದೇಹಲಿ, ಮದ್ರಾಸು, ಮುಂಬೈ, ಸಿಂಹಾ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಇದುವರೆಗೂ ಏಳು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನೀಡಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಮಾದರ ಅಪರೂಪದ ಕಲಾವಿದೆ. ನಾಲ್ಕು ಯುಗಗಳ ಪುರಾಣ, ದಾಖತಾರ, ನೀತಿಚೋದಕ ಪದಗಳು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರ ಕತೆಗಳನ್ನು ಈ ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡಬಲ್ಲಳು. ಹಲವು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಾ ಅಭಿನಯಿಸಿರುವ ಈಕೆಗೆ ಡಪ್ಪಿನ ಹಾಡು, ಸೋಬಾನ ಹಾಡುಗಳು ಕರಗತವಾಗಿವೆ. ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕನಾಟಕದ ಭಾನಪದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದರ ಮೂಲಕ. ಭಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಮಾದರ ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಶ್ರೀಮತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಮಾದರ ಅವರು ಬಹುಮುಖ ಪ್ರತಿಭೆಯುಳ್ಳವರು. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸುವುದು. ಸೋಬಾನ ಹಾಡುವುದು, ಚೌಡಿಕೆ ಬಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರು.

40 ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಯಕ್ಷಗಾನ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕೆ. ಮಲ್ಲಾರಪ್ಪ ಮೂಡಲಪಾಯ ಯಕ್ಷಗಾನ ಭಾಗವತರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು. ರತ್ನಕಲ್ಯಾಣ, ಭೀಮಾಜುನ ಕಾಳಗ, ಲಂಕಾದಹನ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಮೂಡಲಪಾಯ ಬಯಲಾಟಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು 25 ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಇವರ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿವೆ. ತಾವೇ ಹಲವು ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹತ್ತಾರು ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ಕಲಿಸಿರುವ ಮಲ್ಲಾರಪ್ಪ ಹಳೇ ಪರಂಪರೆಯ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರು.

ಮೂಡಲಪಾಯ ಯಕ್ಷಗಾನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವತರ ಪಾತ್ರ ತುಂಬಾ ಮಹತ್ವವಾದದ್ದು, ಮೂಡಲಪಾಯ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಕಲೆಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಲಿಸಿ ಬೇಳೆಸಿದಂತಹ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಕೆ. ಮಲ್ಲಾರಪ್ಪನವರು ಒಬ್ಬರು. ಮೂಡಲಪಾಯ ಯಕ್ಷಗಾನವನ್ನು ಶಿರಿಯ ಪೀಠಿಗೆಗೆ ಕಲಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಆ ಕತೆಯನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಸಿದವರು.

ದುರ್ಗಮೃಬ್ಧಾಡರ

ರಾಯಚೋರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊತ್ತಾದೊಡ್ಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ದುರ್ಗಮೃಬ್ಧಾಡರ ಕೂಲಿ ಮಾಡುತ್ತೆಲೇ 40 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಹಾಡುಗಳೊಡನೆ ಕಾಲ ದೂಡಿದ್ದಾರೆ. 58 ವರ್ಷದ ದುರ್ಗಮೃಬ್ಧಾಡ ಮುದುವೆ, ಮುಂಜಿ, ಹಬ್ಬಹುಣ್ಣುಮೇಗಳಲ್ಲಿನ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗ. ಅಕ್ಕ ಹನುಮವ್ವನಿಂದ ಹಾಡು ಕಲಿತ ದುರ್ಗಮೃಬ್ಧಾಡ ಅಥವಾಪೂರ್ಣ ಕಲಾವಿದೆ. ಹುಟ್ಟುಮೂಕ ಹಾಗೂ ಕಿವುಡ ಗಂಡನ ಜೊತೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿಯೇ ಕಾಲ ನೂಕಿದ ಈಕೆ ತನ್ನಲ್ಲ ನೋವನ್ನು ಮರೆತು ತನ್ನನ್ನು ಕಲೆಗೆ ಅರ್ಥಸಿಕೊಂಡವಳು.

ರಾಯಚೋರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊತ್ತಾದೊಡ್ಡಿ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ದುರ್ಗಮೃಬ್ಧಾಡ ಹಾಡುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಮುದುವೆ ಮುಂಜಿಗಳಿಗೂ ಕಳೆಯಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಮುದುವೆ ಮುಂಜಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಂಠ ಸಿರಿಯ ಮೂಲಕ ಇತರರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ದುರ್ಗಮೃಬ್ಧಾಡರ ಮೂಕ ಗಂಡನೋಂದಿಗೆ ಬದುಕು ಸಾಗಿಸಿ ಮೂಕನೋಂದಿಗೂ ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲಳು. ಕಿವುಡನಿಗೂ ತನ್ನ ನೋವನ್ನು ಕೇಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಹೇಣ್ಣ, ಎಂಬುದನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಾಭೀತು ಪಡಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ.

ಮಲ್ಲಪ್ಪ ತಮ್ಮಣ್ಣ ದಡೆಣ್ಣವರ

ತಂದೆಯಿಂದ ಲಾವಣೆ ಕಲಿತ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ತಮ್ಮಣ್ಣ ದಡೆಣ್ಣವರ ಇದೀಗ ಮಹಾಂತೇಶ್ವರೀ ಮೇಳದ ಸ್ಥಾಪಕ, 250ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಗೀಗೀ ಪದಗಳನ್ನು ಕಲಿತಿರುವ ಇವರು ಪುಂಚಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಾನಪದ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಕನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಾರಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಗೀಗೀ ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಲೋಕತಿದ್ದುವ ತವಕ ಹೊಂದಿದ ದಡೆಣ್ಣನವರ ಕಲ್ಲಿ-ತುರಾ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಳಿಗಿದವರು. ತಮ್ಮನ್ನು ನೆಚ್ಚಿದ ಅನೇಕರಿಗೆ ಗೀಗೀ ಗುರುವಾದವರು. ಗೀಗೀ ಹಾಡನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟವರಿಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಾಡನ್ನು ಕಲಿಸುವ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಶಲೆಯ ಮೂಲಕ ಸವಾಜವನ್ನು ತಿದ್ದುವ, ಗೀಗೀ ಪದವನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳುವ ಸಹೃದಯರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಅಪರೂಪದ ಕಲಾವಿದ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ತಮ್ಮಣ್ಣ ದಡೆಣ್ಣವರ. ಇವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ತತ್ವವದ ಕಾರರೆಂದರೆ ತುಂಬಾ ಆತ್ಮಭಿಮಾನವಿದೆ.

ವೆಂಕಟಮೈ

ಕೊರಗರ ವೆಂಕಟಮೈ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕಲಿತದ್ದು ತಮ್ಮ ಅತ್ಯೇಯಿಂದ. ಉತ್ತರದೇವಿ, ಹೊನ್ನಮೈ, ಕವ್ವಡಿ ರಾಜಪ್ಪ, ಮುಂತಾದ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲದೆ ರಾಗಿ ಬೀಸುವ ಹಾಡು, ಸೋಭಾನೆ ಪದಗಳು ಇವರಿಗೆ ಕಂತಪಾಠವಾಗಿದೆ. ಹಾಡು ಹೇಳುವುದರೊಂದಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳುವುದು. ಬಲಿ ತೆಗೆಯುವುದು ಇವರ ಹವ್ಯಾಸ. 70 ವರ್ಷದ ಈಕೆ ಹಲವರಿಗೆ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಕಲಾವಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಹಿಂದುಳಿದ ಕೊರಗ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದ ಈಕೆ ಇದೀಗ ಮುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಾ ಕವ್ವಸುಖಿಗಳನ್ನು, ಹಾಡುತ್ತಾ ಮುರೆಯುವಾಕೆ. ಹಾಡು ಕಲಿಯಬೇಕಾದರೆ ಪುಸ್ತಕ ಹಿಡಿದು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಪಾಡೇ ಹಾಡಾಗಿ ಅದು ರಕ್ತಗತವಾಗಿ ಪೀಠಿಗೆಯಿಂದ ಪೀಠಿಗೆಗೆ ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ ವೆಂಕಟಮೈ ಇವರು ಉತ್ತರ ದೇವಿ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವನು ಕೂಡ ತಲೆದೂಗಬೇಕಾದ್ದೆ. ಮರದ ಮೇಲಿರುವ ಹಕ್ಕಿ ಕೂಡ ನಿದ್ದೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುತ್ತದಂತೆ. ಅನೇಕ ಯುವಪೀಠಿಗೆಗೆ ಹಾಡನ್ನು ಕಲಿಸಿರುವ ವೆಂಕಟಮೈ ತಮ್ಮ ಪಾಡನ್ನು ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ವೃಕ್ಷ ಪದಿಸುವಂತಹವರು.

ಜೆ.ಪಿ. ಜಗದೀಶ್ ವೀರಗಾಸೆ ಕಲಾವಿದ. ತಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಥೆ, ವಚನಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾದ ಇವರು ವೀರಗಾಸೆ ಕುಣ್ಣತವನ್ನು ಕರಗತ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡರು. ಸಾಕ್ಷಾ ಸಮೈಳನ, ಅಪ್ಪಾ ಉತ್ಸವ, ದಸರಾ ವೆರವಣಿಗಳು ಲೋಕೋತ್ಸವ, ಸೋವಿಯತ್ - ಭಾರತ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲದೆ 'ಕನಕಪುರಂದರ' ಹಾಗೂ 'ಬೆರಳ್ಳಿ - ಕೊರಳ್ಳಿ' ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕುಣ್ಣತ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಟಕ, ಕೋಲಾಟ ಇವರ ಹವ್ಯಾಸ. ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ತಕ್ಕ ಸಜ್ಜನಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಹೃದಯ ಜಗದೀಶ್ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಬ್ಬ ಹೆಸರಾಂತ ವೀರಗಾಸೆ ಕಲಾವಿದ. ನೂರಾರು ಜನಕ್ಕೆ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ. ನಾಟಕ ಚಲನಚಿತ್ರ ಮುಂತಾದ ಸಮೂಹ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಮುಖಾಂತರ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಸಮೈಳ, ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ವೀರಗಾಸೆ ಕುಣ್ಣತವನ್ನು ಅಭಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡಿಸಿ ಕನಾಫಟಕ ಜಾನಪದ ಕಿರೀಟಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗರಿಯನ್ನು ಸೇರಿರುವ ಜೆ.ಪಿ. ಜಗದೀಶ್ ಹುಟ್ಟಿ ಕಲಾವಿದರು. ಕಲಾವಿದನಿಗಿರಬೇಕಾದ ಸಹೃದಯತೆ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕರಗತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಜೆ.ಪಿ. ಜಗದೀಶ್ ಅಪರೂಪದ ಕಲಾವಿದರು.

ಗೊಂಬೆರಾಮರ ರಾಮಯ್ಯ

ಈಗಿನ ಕೆಲವೇ ವುಂದಿ ಹಿರಿಯ ಗೊಂಬೆಯಾಟ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಗೊಂಬೆರಾಮರ ರಾಮಯ್ಯ ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯಾಟದಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಪರಿಶ್ರಮವಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯಾಟವನ್ನು ತನ್ನ ಮೂಲ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಇವರು ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾಗವತರೂ ಹೌದು. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಶಿವಪುರಾಣದ ಕತೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವ, ಕೈಚಳಕದಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಬಲ್ಲರು. ಇವರ ಗೊಂಬೆಯಾಟಗಳನ್ನು ವಿದೇಶಿ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ದಾಖಲೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಗೊಂಬೆ ತಯಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಆದಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣ ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಠಾತರಾದ ರಾಮಯ್ಯ ಗೊಂಬೆಯಾಟದ ಉಳಿಯುವಿಕೆಗೆ ಒಂದು ಸಾಫ್ತಿ. ಗೊಂಬೆರಾಮರ ರಾಮಯ್ಯ ಎಂಬುವರು ಗೊಂಬೆಯಾಟ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದವರಾದರು. ಹಿರಿಯ ಗೊಂಬೆಯಾಟಕ್ಕಿಂತಲು ತೊಗಲು ಗೊಂಬೆಯಾಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ, ತೊಗಲು ಗೊಂಬೆಯಾಟದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದೆಂದರೆ ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟ.

ಅಜ್ಞಣ್ಣ ಬಡಿಗೇರ

ಹುಸ್ತಿಪಟುವಾಗಿ ಹೇಸರಾಗಿದ್ದ ಅಜ್ಞಣ್ಣನವರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಬಯಲಾಟ. ಇದೀಗ ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವರ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಜ್ಞಷ್ಟ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೇಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಎತ್ತಿದ ಕ್ಯೆ. 80ನೆಯ ಇಂಧಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಲೆಯನ್ನು ಇವರು ಕೈಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಚಿತ್ರಮುಗ್ರ, ಶಿವಮೋಗ್ಗ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಿರುವ ಇವರು ಹಲವು ಬಯಲಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭೀಮಾಜುನ ಕಾಳಗ, ಶತಿರೇಖಾ ಪರಿಣಯ, ಕಮಲಗಂಧಿ, ಸಂಗ್ಯಾಬಾಳ್ಯಾ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸ್ನೇಹಿಯಂವರ, ಕನಕಾಂಗಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಇವರ ಪ್ರಮುಖ ಬಯಲಾಟ ಪ್ರಸಂಗಗಳು. ಬಯಲಾಟ ಕಲಾವಿದ ಎಂದರೆ ಹುಸ್ತಿಪಟುವಿಗಿಂತ ಗಟ್ಟಿದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕಲಾವಿದ ಅಜ್ಞಣ್ಣ ಬಡಿಗೇರ ಶಿವರಿಗೆ ಬಯಲಾಟ ಆಡುಪ್ರದು ನೀರಹುಡಿದಂತಾಗಿದ್ದು ಅವರು ಹುಸ್ತಿಪಟು ಆದ್ದರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಕಡೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಲುವಿರುವ ಶ್ರೀಯುತರಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲು ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು ಇವರು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೇಪಾತ್ರ ಧರಿಸಿ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬಂದರೆ ಧೇಟಾ ರತ್ನಯಿದ್ದಂತೆ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಬಾಯಿಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಯಿದ್ದರಂತೆ. ಸುಂಧರವಾಗಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸರು ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೊಟ್ಟೆಕೆಚ್ಚುಪಟ್ಟು, ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಬದುಕಿನುದ್ದಕ್ಕೂ ಕಲೆಯನ್ನೇ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾ ಬೇಳಿಸುತ್ತಾ ಬಂದವರು.

ಎನ್. ಚಿಕ್ಕವೆಂಕಟಪ್ಪ

ಯಕ್ಕಾನ ಭಾಗವತ ಎನ್. ಚಿಕ್ಕವೆಂಕಟಪ್ಪ ಮಗ್ಗಳ ಒಡನಾಟದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವರು. 'ಕರಿರಾಜ ಚರಿತ್ರ' ಇವರ 'ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಸಂಗ. ಯದ್ದಳ್ಳಿ ಪಾಪಣ್ಣನವರ ಯಕ್ಕಾನ ಮಂಡಲಿಯ ಕರಿರಾಜ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬೊಮ್ಮಾರಾಕ್ಕುಸನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸತತವಾಗಿ 30 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಹೆಮ್ಮೆ ಇವರದ್ದು. ವೃಷಾಂತ, ಯಕ್ಕಾನ ಹಾಗೂ ಹವ್ಯಾಸಿ ನಾಟಕ ಸ್ವರ್ಥಯ ಹಲವು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಇವರು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಅಭಿನಯದ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಸಾಧನ ಕೂಡ ಇವರಿಗೆ ಕುತ್ತಾಹಲಕರವಾದ ಕ್ಯೇತ್ರ. ಕನಕದಾಸ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಚೇತರಾದ ಇವರು ಹಲವು ವಿಶೇಷ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಕಲಾವಿದರು ಅಪರೂಪ ಅಂತಹ ಅಪರೂಪವೃಕ್ಷಗಳ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರುವ ವೃಕ್ಷ ಎನ್. ಚಿಕ್ಕವೆಂಕಟಪ್ಪ ಯದ್ದಳ್ಳಿ ಪಾಪಣ್ಣನವರ ಯಕ್ಕಾನ ಮಂಡಳಿ ಎಂದರೆ ನಾಡಿನಾಡ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಮಂಡಳಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದೆ ಪ್ರೋಫೆಸಿಡೆ. ವೃಷಾಂತ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವೃಕ್ಷಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಂತಹ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಕರಿರಾಜ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬೊಮ್ಮಾರಾಕ್ಕುಸನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಮುವರ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲು ಸತತವಾಗಿ ಅಭಿನಯಿಸಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿದ ಕಲಾವಿದ.

63 ವರ್ಷದ ಒರಿಯ ಷಿ. ರಾಮರಾವ್ ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯಾಟದ ಕಲಾವಿದ. 45 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಇವರಿಗೆ ನಾಟಕ ಹವ್ಯಾಸ. ವಂಶಪಾಠಂಪರವಾಗಿ ಬಂದ ಕಲೆಯನ್ನು ಈಗಲೂ ಇವರು ಕೈಹಿಡಿದು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ ಕುವೆಂಪು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಕನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕಾರ್ಯಾಗಾರ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯಾಟ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಳೆತ್ತರದ ಗೊಂಬೆಗಳ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು, ಗೊಂಬೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಜೀವ ತುಂಬುವ ರಾಮರಾವ್, ತೆಲುಗು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ತೋಳು ಚೊಮ್ಮೆಲಾಟದ ಒಬ್ಬ ಅಪೂರ್ವ ಕಲಾವಿದ. ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಕಾಲವನ್ನು ಕಲೆಗಾಗಿಯೇ ಮೀಸಲಿಟ್ಟು ವಿ.ರಾಮರಾವ್ ರಾಜ್ಯ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತೊಗಲುಗೊಂಬೆಯಾಟವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಳೆತ್ತರದ ಬೊಂಬೆಯನ್ನು ಕುಣಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಕಲಾಬದುಕನ್ನು ಆಳೆತ್ತರಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದುವರು.

ಕರಗದ ಕೆಂಪಣ್ಣ

ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅಚ್ಚಕರಾದ ಕೆಂಪಣ್ಣನವರಿಗೆ ಕರಗದ ಕುಣಿತ ಆಸಕ್ತಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಯಿತು. ಕರಗದ ಕುಣಿತ, ಪೂಜಾಕುಣಿತ, ಒನಕೆ ಕುಣಿತ ಹಾಗೂ ಯಕ್ಕಾನವನ್ನೂ ಕಲಿತಿರುವ ಕೆಂಪಣ್ಣ ಕರಗದ ಕೆಂಪಣ್ಣ ಎಂದೇ ಹೆಸರುವಾಸಿ, ದೇಹಲಿ, ಮುಂಬೈನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಪ್ಪಾ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಟಿಸಿರುವ ಇವರನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ 1966ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿಪತ್ರ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿತ್ತು. ಕರಗ ಕುಣಿತಕ್ಕಿರಬೇಕಾದ ವಿಶೇಷ ಚಾಕಚಕ್ಕತೆಯೇ ಇವರ ಈ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನ ಆಸ್ತಿ. ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಹತ್ತಾರು ಜನರಿಗೆ ಕರಗದ ಕಲೆಯನ್ನು ಕರಗತ್ತಾಮಾಡಿಸಿರುವ ಶ್ರೀ ಕೆಂಪಣ್ಣ ಇಡೀ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ನೂರಾರು ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮರಾಯನ ಧರ್ಮ ಪತ್ತಿಯಾದ ದ್ರೋಪದಮ್ಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ಕರಗದ ಕುಣಿತದ ಬಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಆಪಾರವಾದ ಗೌರವ ಭಕ್ತಿಗಳಿವೆ. ಅಂತಹ ಕರಗದ ಆಚರಣೆ ಒಂದು ಚಾನಪದ ಕಲೆಯಾಗಿಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಕರಗದ ಕೆಂಪಣ್ಣ ಕರಗ ಹೋರುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರು ಕನ್ನಡಿಗರು ಇವರು ಒಬ್ಬ ಕಲಾವಿದ ಎಂದು ಗುತ್ತಿಸುವುದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಭಾವಗಳಿಂದಲೂ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಕರಗದ ಕುಣಿತದಲ್ಲಿ ಕರಗದ ಕೆಂಪಣ್ಣನನ್ನು ಮೀರಿಸುವ ಕಲಾವಿದ ಅವರೂವು.

ದೊಂಬಿದಾಸರ ವೆಂಕಟಪ್ಪ

ಒಳೆ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಎಂದೇ ಹೇಸರಾದ ಚಿಮ್ಮನಹಳ್ಳಿ ವೆಂಕಟಪ್ಪ 25ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸುದೀರ್ಘ ಲಾವಣೀಗಳನ್ನು ಹಾಡಬಿಲ್ಲವರು. ದೊಂಬಿದಾಸರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪೃತ್ತಿಗಾಯಕರಾದ ಇವರು ಮಾಗಡಿ ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಬಾಲನಾಗಮ್ಮ, ಗಂಗೆ ಗೌರಿ ಮೊದಲಾದ ಜನಪದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸುಶ್ರಾವ್ಯ ಕುರೆದ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ದೊಂಬಿದಾಸರ ಹಾಡಾಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ 40 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಅನೇಕರು ಸಂಗೃಹಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಶ್ರಾವ್ಯ ಕುರೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವಷ್ಟಿ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಿರುವ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಒಬ್ಬ ಉತ್ತಮ ಕಲಾವಿದ. ಲಾವಣೀಗಳು ಕೇವಲ ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿಯೇ ಹಾಡುವುದಲ್ಲ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಲಾವಣೀ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ ಜನರನ್ನು ಪ್ರಚಾರಿಸಿ ವಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದೇ ರೀತಿ ದೊಂಬಿದಾಸರ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಉರೂರು ಸುತ್ತಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಲಾವಣೀ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದುದ್ದಲ್ಲದೆ ವಾಗದಿ ಕೆಂಪೇಗೌಡ, ಬಾಲನಾಗಮ್ಮ ಮುಂತಾದ ಕರೆಗಳನ್ನು ನೀರ್ ಕುಡಿದಂತೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಪರೂಪದ ಕಲಾವಿದೆ.

ಲಾವಣೀ ಸಂಚೀವಮೂರ್ತಿ

ಉತ್ತರ ಕನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಕಲ್ಲಿ - ತುರಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೇಲೂ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಜನಪಿಯವಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಲಾವಣೀ ಸಂಚೀವಯ್ಯನವರೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಗುಳೀಶ್ವರರಿಂದ ಲಾವಣೀ ಕಲಿತ ಸಂಚೀವ ಮೂರ್ತಿ ಚಾರಣರಂತೆ ಉರೂರು ಸಂಚರಿಸಿ ಸಮಾಲೋ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಲಾವಣೀಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಹೇಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನೂರಾರು ಲಾವಣೀಗಳನ್ನು ಹಾಡಬಿಲ್ಲ 73 ವರ್ಷದ ಇವರು ಗುರುದೀಕ್ಕೆ ಪಡೆದು ತತ್ತ್ವಪದಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಲಾವಣೀ ಆಲ್ಲದೆ ದಲವು ರೀತಿಯ ತತ್ತ್ವ, ಜನಪದಗಿರಿತ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಕರಗತ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಸಂಚೀವಮೂರ್ತಿ ಇಂದಿಗೂ ಜನಪಿಯ ಕಲಾವಿದ. ಉತ್ತರ ಕನಾಟಕದ ಶೈಷ್ಪ್ರವಾದ ಚಾನಪದ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿ - ತುರಾ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಒಂದು. ಗಂಡಸರು ಮತ್ತು ಹಂಗಸರು ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ನಡೆಸುವ ವಾದಸರಣೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ವಾದಾಸರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಕಲೆ ಲಾವಣೀ ಸಂಚೀವ ಮೂರ್ತಿ ಆವರಿಗೆ ಲಭಿಸಿದೆ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಲಾವಣೀಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಹಾಡುವ ಕಲೆಗಾರಿಕೆ ಇವರದು.

ರಾಜ್ಯಾರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೀತರು

1. ಎಚ್.ಎಲ್.ನಾಗೇಗೌಡ, ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಕನಾಕಟಕ ಚಾನಪದ ಟ್ರಾಸ್, ಕುಮಾರ ಪಾಕ್ ಪಶ್ಚಿಮ, ಬೆಂಗಳೂರು
2. ಜ್ಯೋತಿ ಹೊಸೂರ, ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು, ಕಲಾ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ರಾಯಭಾಗ, ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ
3. ನಾಗಪ್ಪ ಚಾಪಾಗೌಡ, ಸಣ್ಣ ಬಿಡ್ಲೂರ, ಗೋಕರ್ಕಣ ಅಂಚೆ, ಕುಮಟಾ ತಾ || ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ
4. ಬಸಪ್ಪ, ಬೆಣ್ಣೋನಹಳ್ಳಿ, ಗುರುಗದಹಳ್ಳಿ ಅಂಚೆ, ತಿಪಟೂರು ತಾ || ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆ
5. ಬೋಮ್ಮಿಳ ಎಲಿಸವ್ವೆ, ಉಚ್ಚಂಗಿದುರ್ಗ, ಹರಪನಹಳ್ಳಿ ಅಂಚೆ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ
6. ಜಲವಳ್ಳಿ ವೆಂಕಟೇಶ್, ಜಲವಳ್ಳಿ, ಹೊನ್ನಾವರ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಕಾರವಾರ-581395
7. ವಿ.ಎಚ್.ಜೀವನಗೌಡರ, ಅಂತರಹಳ್ಳಿ, ರಾಣಿ ಬೆನ್ನಾರು ತಾ || ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ
8. ಕಗ್ರ, ತೋಟದ ಮನೆ, ಅಂಜಾರು, ಹಿರಿಯಡ್ಕ ಅಂಚೆ, ಉಡುಪಿ ತಾ || ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ
9. ಗುಂಡಪ್ಪ ಫಾಳಪ್ಪ ಭೇಮಳಗಿ, ವಾಟರ್ ಟ್ಯಾಂಕ್ ಹತ್ತಿರ ವಾಂಜಿರಾ, ಹುಮ್ಮಾಬಾದ್, ಬೀದರ್ ಜಿಲ್ಲೆ.
10. ಕಾಶೇಪ್ಪ ಮರೆಪ್ಪ ಹಾಲು, ಕುಮಲಾಪುರ, ಕಲ್ಲೂರಿ ಜಿಲ್ಲೆ
11. ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಮಾಟಕ, ಮೂಲಂಗಿ ಒಣಿ, ವಾಡ್ಕಾನಂ 2, ಜಮಿಂದಿ ತಾ || ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆ
12. ಕೆ.ಮಲ್ಲಾರಪ್ಪ ಬಿನ್‌ ಬರಮಪ್ಪ ಚಿಕಿಳರಿ, ಕುಬಟೂರು ಅಂಚೆ, ಸೋರಬ ತಾ ||
13. ದುರ್ಗಮ್ಮ ಬ್ಯಾಡರ, ಜೈನ್ ಕಟ್ಟಡ, ರಾಯಚೂರು
14. ಮಲ್ಲಪ್ಪ ತಮ್ಮಣ್ಣ ದಡೆಣ್ಣವರ, ಸಾಲಹಳ್ಳಿ, ರಾಮದುರ್ಗ ತಾ || ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ
15. ವೆಂಕಟಮ್ಮ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪುರ, ಸೋಮವಾರ ಪೇಟೆ ತಾ || ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆ
16. ಚೆ.ಪಿ.ಜಗದೀಶ್, ಗಿರಿಯಾಪುರ, ಕಡೂರು ತಾ || ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ
17. ಗೊಂಬೆರಾಮ ರಾಮಯ್ಯ, ಹೊಸಕೊಪ್ಪಲು, ಹಳೆಬೆಳಗೊಳ ಅಂಚೆ ಜನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ ತಾ || ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆ
18. ಅಜ್ಞಣ್ಣ ಬಟಗೇರ, ಕೊಂಡಜ್ಞ ಅಂಚೆ, ಹರಿಹರ ತಾ || ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ
19. ಎನ್. ಚಿಕ್ಕವೆಂಕಟಪ್ಪ, 448, ಒಂದನೇ ವಾಡ್ಕಾ, ವೀರಭದ್ರಪ್ಪನ ಪೇಟೆ ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರ.
20. ಪಿ.ರಾಮರಾವ್, ಜೀಕವಾಂಡ್ಲಪಲ್ಲಿ, ಬಾಗೇಪಲ್ಲಿ ತಾ || ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ
21. ಕರಗದ ಕೆಂಪಣ್ಣ, ಮಂದೂರು, ಕಸಬಾ ಹೋಬಳಿ, ಆನೇಕಲ್ ತಾ || ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆ
22. ದೊಂಬಿದಾಸರ ವೆಂಕಟಪ್ಪ, ನೆಲಮನೆ ಅಂಚೆ, ಶೀರಂಗ ಪಟ್ಟಣ ತಾ ||, ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆ
23. ಲಾವಣಿ ಸಂಜೀವ ಮೂತ್ರಿ 4034, 8ನೇ ಕ್ರಾಸ್ ಗಾಂಥಿನಗರ, ಮೈಸೂರು -7